

Toimittaja Risto Jussila. Puh. 040 5119526, sähköposti risto.s.jussila@gmail.com.
 Historian Ystävien Liiton kotisivut <http://www.historianyst.fi>. Vammalan Kirjapaino Oy.

Historian Ystävillä juhlavuosi

■ Historian Ystävien Liitto viettää ensi vuonna juhlavuotta. Liitto täyttää tuolloin 90 vuotta. On ilmeistä, että juhlavuosi näkyy muodossa tai toisessa liiton toiminnassa. Ainakin vuosijuhlaa 10. joulukuuta vietetään näillä näkymin tavallista juhlavammaisissa merkeissä.

Historiasta kiinnostuneille on vuoden aikana jälleen tiedossa mielenkiintoista antia. Pisimmälle ohjelmassa on edennyt Suomalaiset historiapäivät – tapahtuma. Se järjestetään 5.–6. helmikuuta jo totuttuun tapaan Lahden Sibelius-talossa. Ensimmäisen päivän ohjelmassa on Vuoden historiategoksen julkistamisen lisäksi luentoja Mannerheimista. Toisena päivänä aiheiden kirjo on vanhaan tapaan laaja. Käsittelyssä ovat mm. politiikan vahvat naiset, Urho Kekkosen kaverit, vakoilu, vanhat kirkot ja alkoholi. Kekkosen uralta näytetään myös elokuvia. Loppukeskustelun aiheena on sananvapaus. Näillä näkymin päivät avaa Historioitsijat ilman rajoja -yhdistyksen puheenjohtaja kansanedustaja Erkki Tuomioja.

Alustavasti on kaavailtu, että liiton toukokuinen opintomatka tehdään tällä kertaa Portugaliin. Toivottavasti seuraavaan numeroon saamme jo lisätietoja matkasta. Syyskuinen kotimainen retki suuntautuu suunnitelmien mukaan Harjavaltaan ja erityisesti Emil Cedercreutzin museoon. Kiinnostuneet voivat tutustua museoon jo ennalta internetissä.

Liiton jäsenten on syytä muistaa myös vuosikokous. Se pidettäneen tavalliseen tapaan maaliskuun alku-puolella. Päivä on vielä päättämättä.

”Historiallista” väärinkäyttöä

■ ”Historiallisen voimakas myrsky uhkaa Meksikoa”. Näin otsikoi Helsingin Sanomat lokakuussa ennakkojutun Meksikon myrskystä. Pilkunviilajaan niskavillat nousivat taas kerran pystyyn. Kuinkahan voimakas myrsky oikein on, jos se on peräti historiallinen.

Sanaa historiallinen käytetään nykyisin usein lehtitekstissä täysin suruttomasti. Jokin urheilunäytys saattaa olla ”historiallinen”. Jokin yritys on voinut tehdä ”historiallisen” tuloksen. Tämähän on täysin älytöntä ja itse asiassa historian väärinkäyttöä. Samoin älytöntä on kertoa, että Suomen jääkiekkomaajoukkue ”teki historiaa” voittamalla parikymmentä vuotta sitten maailmanmestaruuden. Voin korkeintaan hyväksyä, että esimerkiksi erit-

tän vanhojen autojen näyttelyssä kyse voi olla historiallisista autoista. Ei tämäkään tosin hyvältä kuulosta.

Ymmärrän toki, mitä tällä ”historiallisuudella” halutaan sanoa: jokin asia voi olla poikkeuksellinen, harvinainen, ennätysellinen, ennen näkemätön tai jotain muuta vastaavaa. Sanan käytön taustalla on ilmeisesti englannin kielen vaikutus. Toimittajien kieli on siinäkin mielessä köyhää, että kun joku ottaa käyttöön jonkun uuden sanan, kaikki rupeavat käyttämään sitä. Siitä tulee siten enemmän tai vähemmän muotia.

Historiasta kiinnostuneiden pitäisi kuitenkin tuomita moinen historian väärinkäyttö. Tässä tuli esiin ainakin minun tuomioni.

– RISTO JUSSILA

Lukijoilta pyydetään hauskoja tarinoita

Historian Ystävässä on tarkoitus aloittaa palsta, jossa kerrotaan hauskoja pikkutarinoita tai vitsejä historian kuuluisista hahmoista. Jutut voivat olla tosia tai sitten mielikuvituksen tuotetta. Lehden lukijoilta pyydetään apua. Jos on mielessä joku hauska juttu, niin se kannattaa lähettää toimittajan sähköpostiin. Ilman näitä viestejä ei palstasta taida tulla mitään.

Malliksi kerrotaisiin tarina, jossa esiintyvät marsalkka **Man-**

nerheim ja komendanttiosaston päällikkö eversti **Kurt Bruncrona**. Tarina on varmasti useimmille tuttu, ja liekö se edes tosi. Joka tapauksessa jutun mukaan herrat olivat tarkastamassa paraatikatselmusta. Oli kuuman paahteinen kesäpäivä. Bruncrona oli tunnetusti huomattavan ylihava hahmo. Niinpä hänelle tuli helteessä huono olo. Varovaisesti hän kysäisi ylipäälliköltä.

– Herr marskalk, får jag ta en stol?

Hoikka Mannerheim hallitsi kuvan hirtehisuumorin.

– Gärna, ta två!

Koukussa Klingeen

■ Historian Ystävän lukijat ovat varmasti huomanneet, että viime aikoina kesäinen intohimoni kohde on ollut (sienestyksen lisäksi) **Kalle Pääta**. Syksyisin minulle on tullut uusi innoituksen lähde; olen koukussa **Matti Klingeen**.

Kun sain käsiini Klingen muistelmien äskettäin ilmestyneen kolmannen osan *Anarkisti kravatti kaulassa – Muistelmia 1972–1982* (Siltala), oli pakko ryhtyä heti lukemaan. On se vaan kumma juttu, että vaikka Klingen tyyli usein ärsyttääkin, hänen tekstinsä on kiehtovaa. Hänessä on monta asiaa, joita ihailen. Näitä ovat mm. kielitaito, yleisivistys, erityisivistys, käytöstavat jne. Snobistinen pukeutuminenkin kuuluu hyviin käytöstapoihin. Minä taas käyn juttuna usein eri tilaisuuksissa farkkuihin pukeutuneena.

Ehkä eniten ihailen itsevarmuuttaan. Miten ihminen voikin olla niin varma osaamisestaan ja tietämyksestään kuin Klinge? Tosin kerran olen vierestä todistanut tapausta, jossa jopa Klinge meni sanattomaksi. Muuan toimittajapiireissä hyvin tunnettu eläkeläis-toimittaja häiriköi tapansa mukaan yhdessä kirjanjulkistamistilaisuudessa. Kyseinen herra kiihtyi niin, että hän asteli hälinässä Klingen eteen ja huusi: Haista sinäkin pas-

ka! Klinge jäykistyi eikä saanut suustaan.

Klingen muistelmissa ei vastaavia tapauksia esiinny, eikä hän muistaakseni mainitse kyseistä solvausta julkaisemissaan päiväkirjoissakaan. Suuria draamoja muistelmakirjassa on kuitenkin mukana. Suuri yleisö ei ehkä osaa ajatellakaan, minkämoisia taistoja on liittynyt virkanimityksiin. Mukana on usein pahantahtoista juoruilua ja selkäänpuukottamisia. Klingestä tuli 1970-luvun puolivälissä Helsingin yliopiston historian ruotsinkielinen professori. Nimitysprosessi oli pitkä, eikä Klingenkään valinta ollut itsestäänselvyys, vaikka hän sinänsä ilmeisen oikeutetusti piti itseään pätevimpänä. Hänellä oli tavoite päästä professoriksi alle 40-vuotiaana, ja se juuri ja juuri onnistui.

Yhtä raadollista tuntuu olevan virkanimityksiin liittyvien lausuntojen antaminen. Kun joku on suosiossa, hänet asetetaan helposti etusijalle, vaikka aiempi toiminta ei antaisikaan siihen täyttä syytä. Näissä prosesseissa voi saada ikuisia vihollisia. Tilanne lienee nykyisinkin sama, vaikkei yliopistoissa enää olekaan virkoja.

Klinge ei mitenkään peittele antipatioitaan tiettyjä kollegoja kohtaan. Turkulaislähtöiset tuntuvat jo yleisesti olevan hänelle jonkinmoinen punainen vaate. Poliittisen historian tutkijoita hän arvostelee etenkin siitä, että nämä uskovat totuuden löytyvän vain arkistolähteistä. Hän myös kirjoittaa alentuvaan sävyyn suosituista historian popularisoijista ja mainitsee nimeltä ainakin **Antony Beevorin** ja **Herman Lindqvistin**.

Klinge kertoo kirjassa myös paljon akateemisista tavoista ja juhlista. Tässä kohtaa korostuu jälleen osakuntalaitoksen merkitys. Hän korostaa, kuinka ylioppilaat ovat tärkeä osa yliopistoa.

Kahden ensimmäisen osan tapaan kolmaskin osa on kaunis

katsella ja mukava selailla. Tekstiä rydyttää laaja kuvitus. Kuvituksesta selviää, että Klinge on ilmeisesti arkistoinut kaikki pienetkin lippuset ja lappuset uransa varrelta. Tehokeinona käytetty useimpien kuvien vino asento tosin häiritsee jonkin verran minua. Varmasti se häiritسی myös **Hercule Poirot'ta** (jonka tv-hahmoa Klinge muuten ihailee). Pienistä kieli-, nimi- ja jopa asiavirheistä huolimatta teksti on sujuvaa ja ymmärrettävää. Fascinoivaa, kuten Klinge itse sanoisi.

Klingen kirja on vain yksi syyskauden mielenkiintoisista kirjallisista tuotoksista. Kaikkea ei kuitenkaan ehti, pysty eikä halukaan lukea.

– RISTO JUSSILA

Kanava-palkinto Markku Kuismalle

Kanava-tietokirjapalkinnon voitti tänä vuonna professori **Markku Kuisma** teoksellaan *Venäjä ja Suomen talous 1700–2015* (Siltala). Voittajan valitsi kymmenen loppusuoralle päässeän teoksen joukosta Kanavan vastuullinen tuottaja **Tuomo Lappalainen**. Ehdolla oli alkujaan 167 kirjaa historian, talouden, politiikan ja muiden yhteiskunnallisten asioiden alalta.

Palkintoperustelujen mukaan Kuisman teos on aikaa kestävä perusteos ja samalla äärimmäisen ajankohtainen. Se avaa uusia näkökulmia Suomen ja Venäjän suhteisiin ja on kirjoitettu poikkeuksellisen hyvin.

Suomen Kuvalehden journalistipalkinnon saivat dokumenttiohjelmien uudistajina tunnetut **Riku Rantala** ja **Tuomas Milonoff**. Kunniamaininnan sai jo vuosikymmeniä sitten valokuvaajauransa aloittanut akateemikko **Caj Bremer**.

Punakaartia avustaneet naiset sopeutuivat yhteiskuntaan nopeasti

■ Punakaartia avustaneet naiset sopeutuivat Suomen sisällissodan jälkeiseen yhteiskuntaan nopeasti. He joutuivat oikeuteen, mutta tuomiot olivat lieviä. Monet tuomituista sopeutuivat yhteiskuntaan nopeasti.

Valtiotieteiden lisensiaatti **Tiina Lintunen** tutki väitöskirjassaan Porin seudun naisia, joita syytettiin kapinasta mutta jotka eivät olleet tarttuneet aseisiin. Tämä poliittisen historian alaan kuuluva väitöskirja tarkastettiin lokakuussa Turun yliopistossa.

Sisällissodassa olleista naisista on tutkittu jo melko kauan niitä pariatuhatta naista, jotka palvelivat punakaartissa aseistettuina. Avustavissa tehtävissä olleiden osuudesta on tähän asti tiedetty hyvin vähän.

– Tämä on ensimmäinen punaisista naisista laadittu pitkän aikavälin tutkimus, jossa on tarkasteltu punakaartiin kuuluneiden naisten elämää heidän kuolemaansa saakka. Väitöstyöni on eräänlainen kollektiivinen elämäkertä, kuvailee Lintunen tutkimustaan.

Tutkimuksen kohteina oli kaikkiaan 267 Porista, Porin maalaiskunnasta ja Ulvilasta kotoisin olevaa naista. He joutuivat valtiorikoskeuden eteen vuonna 1918 epäiltyinä punakaartin avustamisesta. Selvä enemmistö naisista oli nuoria työläisnaisia. Aiemmin rikoksista tuomittuja oli hyvin vähän. He työskentelivät pääasiassa punakaartin keittiö-, siivous- ja vaatetusosastoissa. Naisia oli myös sairaanhoidossa.

Oikeuden pöytäkirjoista ilmeni, että naiset pyrkivät kuulusteluissa vähättelemään osuuksiaan punakaartissa ja poliittisia motiivejaan. Useimmiten kaartiin liittymistä perusteltiin taloudellisilla syillä. Heille nimittäin maksettiin työstä suhteellisen hyvin.

Lintusen tutkimuksesta ilmenee, että yleisin rangaistus oli 2–3 vuoden ehdollinen vankeustuomio.

Vain joka kymmenes tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Monet vasta pakomatalla kaartiin liittyneet ja vähäisissä tehtävissä olleet useimmiten vapautettiin syyteistä.

Tutkimus paljastaa, että paluu arkeen tuotti monille suuria vaikeuksia. Varsinkin yksin lastensa kanssa jääneillä oli monenmoisia ongelmia. Sodan aikana levitetty propaganda lisäsi ongelmia entisestään. Kuitenkin työtilanne parani vuoden 1918 aikana selvästi, mikä helpotti selviytymistä arjen ongelmista. Elämä tasaantui, naiset perustivat perheitä ja osa palasi työelämään ja jopa politiikkaan.

Lintusen väitöskirjan nimi on *Punaisten naisten tiet. Valtiorikoskeuteen vuonna 1918 joutuneiden Porin seudun naisten toiminta sota-aika, tuomiot ja myöhemmät elämänvaiheet*. Väitöstilaisuudessa vastaväittäjänä toimi filosofian tohtori **Tuomas Hoppu** Tampereen yliopistosta ja kustoksena professori **Vesa Vares** Turun yliopistosta.

Lintunen kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1990 Pomarkun lukioista. Hänestä tuli filosofian maisteri vuonna 1998 ja valtiotieteiden lisensiaatti vuonna 2006.

Postimerkeistäkin tehdään historian-tutkimusta

■ Postimerkeistäkin voidaan tehdä historian-tutkimusta. Tämän todistaa kommodori Kai Varsio, joka eläkepäivillään kirjoitti väitöskirjan aiheesta Postimerkit merisotataidon dokumentteina. Tutkimus kuuluu sotahistorian ja sotatekniikan tieteenalaan. Se tarkastettiin kesällä Maanpuolustuskorkeakoulussa.

Tutkimuksessa Varsio vertaa Britannian ja Saksan laivastojen varus-

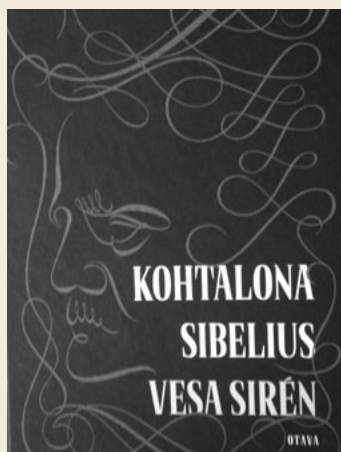

Tiina Lintunen väitöstilaisuudessaan.

teluun liittyviä arkistotutkimuksia ja tutkimuskirjallisuutta ja käyttää tässä havaintoaineistona sota-alkuisia esittelevien postimerkkien kuvaihihoita ja yksityiskohtia. Tutkimus on rajattu maailmansotien väliseen aikaan. Tutkimuksen mukaan sotalausmerkkejä voidaan hyvin pitää dokumentteina merisotataidon kehittämisestä.

Varsiolla on ollut havaintoaineistossa todella valinnanvaraa. Hänen kokoelmissaan on nimittäin lähes 3500 postimerkkiä, joissa näkyy vähänkin sota-alusta. Sotalausmerkkejä on julkaistu 250 postihallinnon alueella. Yhdessäkään suomalaismerkissä ei sota-alusta kylläkään näy.

Varsio on aihefilatelisti, ja tutkimuksella onkin vahva kytkös filatelian maailmaan. Tämän osoituksena on mm. se, että toisena vastaväittäjänä oli suomalaisen nykyfilatelian ehkä merkittävin hahmo filosofian maisteri ja Historian Ystävään Liiton jäsen Jussi Tuori. Tutkimuksen toisena ennakkotarkastajana oli eturivin aihefilatelisteihimme lukeutuva dosentti Raino Heino.

Vesa Sirén *Kohtalona Sibelius* (Otava)

■ Ihmiskohtalot ovat moninaisia. Joillain on ollut kova kohtalo, toisilla vähemmän kova. Jälkimmäiseen ryhmään taitaa kuulua arvostettu musiikkitoimittaja **Vesa Sirén**. Hänelle kohtaloksi koitui nimittäin nuorena musiikin jättiläinen **Jean Sibelius**. Vuosien kuluessa Sirénistä kehittyi todellinen sibeliaani. Hänen tietonsa ja näkemyksensä säveltäjämentarista ovat laajalti tunnettuja.

Sirén kohtasi kohtalonsa teinivuosina Tampereen pääkirjastossa. Palautuslaarista löytyi **Lorin Maazelin** ja Wienin filharmonikkojen Sibeliusin sinfonioiden kokonaislevytys 1960-luvulta. Hän oli kuunnellut paljon niin rockia kuin klassista musiikkiakin, joten kokemusta oli jo kertynyt. Hän ei kuitenkaan ollut musiikissa kaikkiruokainen. Hän aloitti sinfonioiden kuuntelun numerojärjestyksessä. Kun neula osui neljännen sinfonian kohdalle, silloin kolahti.

– Kokemus oli järäsyttävä. Tämä on minun! Tämä on koti! Koin voimakkaasti, että tämä musiikki puhuu juuri minun kieltäni ja ymmärtää minua täydellisesti. Sen loogisuus oli jääjämätöntä, eikä yksikään nuotti voinut olla miten-

kään toisin, hän kirjoittaa tuoreessa kirjassaan *Kohtalona Sibelius*.

Teos on monitasoinen. Se on ensinnäkin mielenkiintoinen kooste siitä, mitä vuosikymmenten varrella on Sibeliukselta kirjoitettu. Se on myös katsaus kirjoittajan omaan tunne-elämään musiikin alalla. Niin ikään se on aloittelijoille opas Sibeliuksen laajaan musiikkituotantoon.

Maallikon on hyvin vaikea tehdä arvostelua kirjasta, joten tämä onkin lähinnä kirjaesittely. Kirjassa moniin asioihin mennään syvästi. Sirén on kuitenkin osannut kirjoittaa (lähes) kaiken ymmärrettävään muotoon.

Teos on jossain mielessä salapoliisiroomaanin kaltainen. Punaisena lankana on pitkään Sibeliuksen kahdeksas sinfonia. Kirja ei anna lopullista vastausta siihen, että syntyikö sinfonia lopulta kokonaan. Sibelius itse kertoi monessa yhteydessä, että se on joka valmis tai lähes valmis. Kuitenkin hän kertoi myös polttaneensa sen Ainolan uunissa. On löydetty fragmentteja, jotka ilmeisesti ovat osa sinfoniaa. Ne on myös levytetty. Mutta kukaan ei tiedä, miten sävelteos jatkuu.

On myös mielenkiintoista seurata, kuinka aivan viime vuosiin saakka on löytynyt kirjeitä ja muuta aineistoa, jotka valaisevat Sibeliuksen ajatuksia. On täysin mahdollista, että jostain nurkista löytyy vielä lisää tavaraa. Mutta löytyykö myös kahdeksas sinfonia?

Kirjeet etenkin kapellimestareille ovat tärkeitä, ja uudet löydöt ovat lisänneet tietoa. Maallikolle tulee jossain määrin yllätyksenä, kuinka tärkeää kapellimestarille on tietää, miten säveltäjä itse halusi jonkin teoksen tai jonkun sen osan esitettävän. Ainakin minulle oli yllätys, kuinka usein tekstissä esiintyi sana tempo. Jotkut esitykset olivat säveltäjän mielestä liian hitaita, toiset taas liian nopeita. Tilannetta ei suinkaan helpottanut, että Sibelius saattoi olla eri aikoina eri mieltä.

Esiin tulee myös Sibeliuksen väitetty saksalaismielisyys. Pisim-

mälle meni muutama vuosi sitten teksasilainen professori **Timothy L. Jackson**, joka syytti Sibeliusia suoraan natsimieliseksi. ”Todisteina” olivat mm. se, että Sibelius oli ottanut vastaan natsien myöntämän kunniamerkin ja että Sibelius oli natsien palkkalistoilla. Sibelius oli jatkosodan aikana ottanut vastaan myös SS-sotakirjeenvaihtajan. Suomessa järjestettiin oikein seminaari, jossa Jacksonin väitteet ammuttiin suomalaisten asiantuntijoiden todistuksin alas. Jacksonille kerrottiin esimerkiksi, että Saksasta tulleet rahat olivat tekijänoikeuskorvauksia, joiden maksaminen oli alkanut jo selvästi ennen natsiaikaa. Ainaakaan kaikkea Jackson ei tuntunut uskovan. Väitteet olisi voitu helposti tyrmätä, jos Sibelius olisi F. E. Sillanpään lailla tuominut julkisesti totalitarismin. Näin hän ei kuitenkaan tehnyt, mutta se ei vielä todista natsimielisyydestä. Kommunismista vastainen Sibelius toki oli.

Sirén varoittaa aloittamasta Sibeliuksen opiskelua Erik Tawaststjernan mittavasta viisiosaisesta Sibeliuksen elämäkerrasta, varsinkin jos musiikkianalyysi ei ole tuttua puuhaa. Hän kehottaakin aloittamaan esimerkiksi Erik T. Tawaststjernan isänsä teoksista kirjoittamasta koosteesta. Olen lukenut 20 vuotta sitten Erik Tawaststjernan läheisen avustajan Erkki Salmenhaaran Sibelius-elämäkerran. En siitä juuri muuta muista kuin kohun, jonka synnytti Helsingin Sanomien ristiriitaisuuksia herättänyt Seppo Heikinheimo plagiaattisyytöksillään.

Sirénin kirja on hyvin antoisa. Se avaa maallikon silmiä moneen suuntaan. Luettuaan ryhtyy väkisin etsimään vaatimattomista omista levyarastoistaan Sibeliuksen tuotantoa.

Vaikka Sirén onkin musiikin asiantuntija, hän ei tunnu olevan ns. fakki-idiootti. Matkoiltaan hän kirjoittaa Helsingin Sanomiin usein aiheesta kuin aiheesta. Tämä on hyvän toimittajan tunnusmerkki.

– RISTO JUSSILA